

ICONOGRAPHISK POST

NORDISK TIDSKRIFT FÖR BILDTOLKNING

NORDIC REVIEW OF ICONOGRAPHY

NR 1/2, 2025

Tidskriften utges av Avdelningen för konsthistoria och visuella studier, Lunds universitet, i samarbete med det Nordiska Ikonografiska Sällskapet och Konstvetenskap vid Åbo Akademi.

Websida: <https://journals.lub.lu.se/ico/index>

Redaktion

Lars Berggren, projektansvarig huvudredaktör (lars.berggren@abo.fi)
Annette Landen (landen.annette@kultur.lu.se; annette.landen@abo.fi)

Redaktionskommitté

Søren Kaspersen och Martin Wangsgaard Jürgensen (Danmark), Kersti Markus och Merike Kurisoo (Estland), Fred Andersson och Lars Berggren (Finland), Elisabeth Andersen och Ragnhild M. Bø (Norge), Annette Landen och Eva Lindqvist Sandgren (Sverige).

Språkgranskning (abstracts och bildtexter på engelska)

David Jones

Ombrytning och layout

Annette Landen

Anvisningar till författare, upplysningar ang. granskningsförfarande och övrig information om tidskriften, finns på websidan:
<https://journals.lub.lu.se/ico/about/submissions> (Open Access)

© *Iconographisk Post* & författarna/the authors. For further information regarding *Copyrights and Limitations of Use*, see ICO:s homepage: <https://journals.lub.lu.se/ico/about>

ISSN 2323-5586

Förord

Bästa läsare,

i detta nummer behandlas på olika sätt och i olika tidsmässiga, historiska och geografiska kontexter altarpuppstatsernas, altarskåpens och retableernas funktion och betydelse i kyrkorummet. Stephan Kuhn lägger i sin artikel "Triumphkreuze in mittelalterlichen Landkirchen und ihre Verbindung zur Altardekoration" särskilt fokus på triumfkrucifixens roll och hur de under mässan fungerade både avgränsande och sammanhållande mellan prästerskapets kor och församlingen i långhuset. Här utforskas också det innehållsmässiga och visuella samspelet mellan triumfkrucifixet, de två sidoaltarna och huvudaltaret i koret (eller absiden) i de medeltida lantkyrkornas begränsade utrymmen. Triumfkrucifixet har huvudrollen inför församlingen: det dominerar scenen både genom sin storlek och placering och sin gestaltning av Kristi offerdöd som ska leda till frälsning och dödens övervinnande.

Justin Kroesen och Aintzane Erkizia-Martikorena tar sig under titeln "The Late Gothic Altarpiece in the Cathedral of Oviedo. A Spanish *Retablo* and its Atlantic Context", an uppgiften att presentera Oviedo-katedralens stora altaretabel och de "atlantiska" kulturella och ekonomiska nätverk som var förutsättningen för dess tillkomst och utförande. Med det som utgångspunkt ges också en överblick över de gigantiska retableer med ett myller av figurer som tillkom i Spanien under 1400-talets slut och 1500-talets början. I deras produktion samverkade träsnidare och målare från "lägländerna" (dvs. Nederländerna som då omfattade ett större område än dagens), särskilt Flandern, och norra Frankrike, med lokala, spanska förmågor. I jämförelse med de altarskåp som från bl.a. Flandern exporterades till Norden, så saknar de spanska retableerna sidoflyglar, men är i gengäld spektakulärt stora: retablet i Oviedo är ett av de största och

mäter ca 14 x 16 meter, med totalt 227 träfigurer. Stilistiskt är det nederländskt, medan det tekniskt och strukturellt tillhör iberisk tradition. Men, poängterar författarna, det ska inte ses som bara en enkel blandning av flamländskt och spanskt, utan mer än summan av båda: Oviedos ovannämnda nätverk, samarbetet mellan träsnidare och snickare från det atlantiska området, från Spanien till Nederländerna, resulterade i dess speciella utformning och ikonografi.

I sitt bidrag betitlat ”Karl XI:s och Nicodemus Tessin d.y:s projekt till Stockholms slottskyrka – sedda genom några predikotexter och böndagsplakat” beskriver Bo Vahlne hur Sveriges kung Karl XI, biskop Haquin Spegel och arkitekten Nicodemus Tessin den yngre från olika utgångspunkter arbetar fram den kungliga slottskyrkans ikonografi. Detta utifrån tre centrala motiv: det gudomliga ljuset, Kristi offerdöd och de kristna dygdernas vägledande roll i människolivet. Här beskrivs vägen fram till Slottskyrkans slutliga gestaltning genom de förändringar som skedde under Tessins arbete med tre kronologiskt urskiljbara slottskyrkoprojekt.

Numret avslutas med Lena Johannessons recension av boken *Nils Månsson Mandelgren och kampen för kulturens framtid* (Lund 2025), som innehåller bidrag av forskare från ett antal olika discipliner. Den från små skånska förhållanden stammande och till stor del självlärd och vittbereste Mandelgren (1813–1899) utvecklades till både en hängiven utforskare av Sverige och en sann europé med visst inflytande på den samtida kulturpolitiken. Hans enormt stora samling av egenhändigt förfärdigade avritningar och verbala beskrivningar av kulturellt värdefulla byggnader och föremål är en utomordentligt viktig men idag alltför lite utnyttjad källa till kunskap. Den *Mandelgrenska samlingen* förvarades länge i den konsthistoriska institutionens lokaler i Universitetshuset i Lund, men överfördes 1969 till Folklivsarkivet i Lund där ett stort digitaliseringsprojekt nu pågår.

Från redaktionens Lundahorisont kan meddelas att arbetet med domkyrkans skulpturala utsmyckning framskrider långsamt med säkert. De åtta jubileumsvolymernas första del, om medeltidens domkyrkobyggnad(er) och dess/deras ikonografiska utrustning, planeras publicerad under 2026. I den kommer en hel del nya och delvis överraskande rön att redovisas, inte minst på det ikonografiska området.

Tidigare i år lanserades *Baptisteria Sacra Index: An Iconographical Index of Baptismal Fonts* <<https://baptisteriasacraindex.ca/>> med uppgifter om mer

än 26.000 dopfuntar, 132.000 bilder, 3.500 bibliografiska referenser, med mera. Denna hemsida, publicerad av Harriet M. Sonne de Torrens och Miguel A. Torrens, är en guldgruva för bland annat ikonografisk forskning. Allt är ännu inte felfritt men sidan uppdateras kontinuerligt. Harriet har för ICO tidigare skrivit två artiklar: ”A Legacy of Resistance: The Case of the Freckenhorst Baptismal Font” (nr 3/4, 2019) och ”The Miracle of the Harvest. The Cistercians, French Connections and the Hegwald Workshop on Gotland” (nr 1/2, 2020). Förra året utgav hon *Crusader Rhetoric and the Infancy Cycles on Medieval Baptismal Fonts in the Baltic Region* (Tournhout, Belgien, Brepols Publishers 2024, även tillgänglig via nätet). Våra läsare är välkomna att för ICO skriva recensioner av såväl hemsida som bok.

Redaktionen

Dopfunt av vackert
rödflammig gotländsk
kalksten i Lunds
domkyrka, sannolikt
anskaffad efter
kyrkans förödande
brand 1234. Det nu-
varande mellanstycket
tillkom 1973. Foto
Lars Berggren 2025.

